

HØJESTERETS DOM

afsagt mandag den 9. september 2019

Sag 99/2018

(1. afdeling)

A

(advokat Lars Søndergaard, beskikket)

mod

Gjensidige Forsikring, dansk filial af Gjensidige Forsikring ASA, Norge

(advokat Mette Echwald Sevel)

og

B

(advokat Michael S. Wiisbye)

og

Sag 160/2018

Gjensidige Forsikring, dansk filial af Gjensidige Forsikring ASA, Norge

(advokat Mette Echwald Sevel)

mod

A

(advokat Lars Søndergaard, beskikket)

og

B

(advokat Michael S. Wiisbye)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Glostrup den 2. marts 2017 og af Østre Landsrets 20. afdeling den 11. januar 2018.

I pådømmelsen har deltaget ni dommere: Thomas Rørddam, Jon Stokholm, Jens Peter Christensen, Michael Rekling, Hanne Schmidt, Lars Hjortnæs, Kurt Rasmussen, Jens Kruse Mikkelsen og Anne Louise Bormann.

Påstande

Parterne har gentaget deres påstande.

Supplerende sagsfremstilling

Der er for Højesteret fremlagt brandteknisk vejledning nr. 29 om affaldscontainere, som er udgivet af Dansk Brand- og sikringsteknisk Institut (tidligere Dansk Brandteknisk Institut) i marts 1996. Vejledningen indeholder retningslinjer for placering af affaldscontainere, herunder om afstand til bygninger.

Der er endvidere fremlagt retningslinjer om bl.a. placering af affaldscontainere udgivet af X Kommunes Beredskab i april 2013.

Anbringender

Gjensidige Forsikring har anført navnlig, at såvel A som B handlede ansvarspådragende i forbindelse med branden den 2. juli 2012. Det må efter deres forklaringer til politiet lægges til grund, at A tændte ild i noget papir i en container, som stod op ad skolebygningen, og satte pinde i klemme for at holde låget åbent, og at de begge vidste, at der var ild i containeren. De kan ikke have haft en berettiget forventning om, at branden var slukket eller ville gå ud af sig selv, da de forlod stedet. Containeren stod direkte op ad en bygning, hvilket medførte en indlysende fare for, at branden kunne sprede sig til bygningen, hvilket da også skete i løbet af meget kort tid. De burde have sikret sig, at ilden var slukket og ikke længere frembød nogen fare for bygningen. De kunne uden nævneværdigt besvær have undersøgt, om der fortsat var ild i containerens indhold, kontaktet brandvæsenet, flyttet den brændende container væk fra bygningen eller på anden måde have fjernet risikoen for, at branden spredte sig. Deres adfærd afveg markant fra, hvordan børn i alderen 13-14 år bør agere. Adfærden var åbenbart farlig og uforsvarlig og medførte en så indlysende fare for brandskade på bygningen, at adfærden var udtryk for grov uagtsomhed tenderende forsæt (dolus eventualis), jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, nr. 1. Ansvar er derfor ikke bortfaldet efter § 19, stk. 1.

Særligt med hensyn til ansvarsgrundlaget for B kan det lægges til grund, at han har haft de samme erkendelser om ildens omfang og risiko for spredning, som A havde. B var fuldt ud vidende om, hvad der foregik, og det er ikke dokumenteret eller sandsynliggjort, at han ikke billigede dette. Det kan i hvert fald lægges til grund, at B ikke påtalte ildspåsættelsen over for A og heller ikke på nogen måde tog afstand fra hændelsesforløbet. B har derfor handlet groft uagtsomt ved sin deltagelse i det samlede hændelsesforløb. Under de foreliggende omstændigheder er det ikke afgørende, at B ikke selv antændte ild.

Hvis ikke B kan anses for at have deltaget i hændelsesforløbet, har han handlet groft uagtsomt ved at undlade at foretage sig noget med henblik på at afværge faren ved branden fra det tidspunkt, hvor han konstaterede ilden i containeren. Der kan statueres grov uagtsomhed efter erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, nr. 1, ved rene undladelser. I den foreliggende situation havde B en sådan tilknytning til hændelsesforløbet, at betingelserne for at statuere ansvar for undladelser er opfyldt. Ved ikke at alarmere brandvæsenet, søge at dæmpe ilden eller afværge farerne handlede han i strid med handlepligten i beredskabslovens § 39. Tilsidesættelse af handlepligten i denne bestemmelse har betydning for den erstatningsretlige vurdering, da formålet med bestemmelsen netop er at regulere, hvad der er forsvarlig adfærd i en situation som den foreliggende og at forhindre en adfærd, som den B udviste, da han på få meters afstand overværede en ildspåsættelse og forlod stedet uden at gøre noget.

Der er årsagssammenhæng mellem As og Bs adfærd og den indtrufne brandskade, ligesom det var påregneligt for dem begge, at branden bredte sig til bygningen, og at skaderne derfor blev så omfattende, som tilfældet var. Der blev ikke udvist egen skyld i forbindelse med branden. Hverken containerens placering eller det forhold, at ilden kunne sprede sig til bygningen, kan medføre nedsættelse eller bortfald af As og Bs erstatningspligt.

Hvis B ikke findes erstatningsansvarlig for skaderne i forbindelse med branden, er Gjensidige Forsikring indforstået med, at erstatningsansvaret for A i medfør af erstatningsansvarslovens § 24 a nedsættes til 1 mio. kr., og at kravets forrentning udskydes til den 15. maj 2022, hvor A fylder 24 år.

A har anført navnlig, at det i overensstemmelse med hans forklaring for byret og landsret skal lægges til grund, at han blot smed et cigaretskod i containeren, der blev lukket. Dette var ikke uagtsomt. Han var ikke bekendt med, hvad der var i containeren, eller at containeren var af brændbart materiale. Da han forlod stedet, så han ikke brand i containeren eller bygningen. Der skal således ses bort fra Bs forklaring til politiet om hændelsesforløbet, idet han ikke har medvirket til sagens oplysning ved at afgive forklaring for retten.

Et eventuelt erstatningsansvar er bortfaldet i henhold til erstatningsansvarslovens § 19, idet han i hvert fald ikke handlede forsætligt eller groft uagtsomt. Han havde således ikke grund til at tro, at der var en indlysende fare for den indtrådte skade.

Der er ikke dokumenteret årsagsforbindelse mellem det forhold, at han smed cigaretskodet i containeren og den indtrufne skade. Det var heller ikke påregneligt for ham, at der ville opstå brand i containeren, og at branden ville brede sig til bygningen. Der var på brandstedet en række faktorer, der medvirkede til, at branden bredte sig til bygningen, og som han ikke var bekendt med. Bygningen var således beklædt med metalplader yderst, men havde træbeklædning bagved, ligesom bygningen, der var i to etager, havde et mellemrum på ca. 20 cm mellem etagerne, der gik fra den ene ende af bygningen til den anden, og som gjorde det muligt for branden at brede sig så kraftigt og hastigt, som tilfældet var.

Skolen har udvist egen skyld i et omfang, der bør bevirke bortfald eller nedsættelse af et eventuelt erstatningskrav. Skolen forsømte at sikre sig bedst muligt mod brand ved at placere en container med letantændeligt indhold tæt på bygninger og ved at have opført en bygningskonstruktion, hvor ild let kunne brede sig.

Et eventuelt erstatningsansvar bør bortfalde eller nedsættes efter erstatningsansvarslovens § 24 og § 24 a, da han var under 15 år på tidspunktet for skadens opståen. Han har ikke midler, der kan dække erstatningskravet. Erstatningskravet er urimeligt tyngende.

Hvis B også er erstatningsansvarlig, bør B, hvis ansvar er omfattet af en ansvarsforsikring, friholde ham.

B har anført navnlig, at Gjensidige Forsikring kun har et regreskrav, hvis selskabet kan løfte bevisbyrden for, at han handlede med grov uagtsomhed, jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, nr. 1. Denne bevisbyrde er ikke løftet. Som også forklaret af A var han hverken involveret i planlægningen eller udførelsen af ildspåsættelsen.

Han har heller ikke som følge af passivitet udvist ansvarspådragende forhold. Hovedreglen i dansk ret er, at der ikke er erstatningsansvar for undladelse eller passivitet i forbindelse med indtrufne skader. Der antages i litteraturen at gælde visse undtagelser fra denne hovedregel, som dog ikke er relevante i denne sag. Han blev alene ved et tilfælde vidne til den farlige situation. Det er ikke godtgjort, at han overtrådte beredskabslovens § 39 i forbindelse med branden. Bestemmelsen er under alle omstændigheder en offentligretlig forskrift, som ikke har betydning for den civile vurdering af, hvorvidt en person som følge af passivitet måtte have pådraget sig ansvar over for tredjemand.

Selv hvis man antog, at han gjorde sig skyldig i overtrædelse af beredskabslovens § 39, eller at der forelå en af de få undtagelsessituationer, hvor der kan ifaldes erstatningsansvar for undladelser, handlede han alene simpelt uagtsomt. Der er ikke efter retspraksis grundlag for at antage, at en person blot som følge af passivitet kan udvise en uagtsomhed, der i erstatningsansvarslovens forstand er grov. I den konkrete sag er der under ingen omstændigheder grundlag for at antage noget sådant. Det følger af Højesterets praksis, at grov uagtsomhed forudsætter, at adfærden indebar en indlysende risiko for den faktisk indtrådte skade. Det var ikke indlysende for ham, at der var risiko for brand på skolen, idet han måtte antage, at den ild, som A havde antændt, blev slukket på grund af manglende ilt, da containerens låg blev lukket. At denne antagelse viste sig at være forkert, gør ikke, at hans adfærd var ansvarspådragende og da slet ikke groft uagtsom.

Der er ingen årsagsforbindelse mellem hans ophold i nærheden af brandstedet og det forhold, at branden opstod og forvoldte de omhandlede skader. A ville således uanset hans tilstedeværelse have besluttet sig for at lave åben ild og foretage de handlinger, der førte til brandens opståen.

Gjensidige Forsikring har ikke løftet bevisbyrden for, at den erstatningsretlige betingelse om adækvans var opfyldt. Det var ikke påregneligt for ham, at der under de foreliggende om-

stændigheder kunne opstå brand på skolen, endsige at der kunne opstå en så omfattende brand.

Skolen havde forsømt at sikre sig bedst muligt mod brand og mod, at en brand kunne brede sig, ved at placere en container med letantændeligt indhold tæt på bygninger og ved at have opført en konstruktion, hvor ilden let kunne brede sig. Disse forsømmelser var årsag til, at en brand, der startede udenfor skolens bygninger, kunne brede sig så kraftigt. Der foreligger her ved egen skyld fra skolens side, således at Gjensidige Forsikrings regreskrav må anses for bortfaldet eller skal reduceres væsentligt.

Hvis Højesteret måtte finde, at de begge er erstatningsansvarlige, bør A i det indbyrdes forhold endeligt bære erstatningsbyrden, jf. erstatningsansvarslovens § 25, stk. 1. Det bør under de foreliggende omstændigheder ikke være afgørende for ansvarets fordeling, at B er dækket af en ansvarsforsikring.

Forklaringer

Til brug for Højesteret er der afgivet forklaring af ... og Jan Uldahl Riis.

... har forklaret bl.a., at han er uddannet finmekaniker, men siden 1970 har han arbejdet som konduktør i X Kommune. Som konduktør har man ansvaret for drift og vedligeholdelse af kommunens bygninger. En del af hans arbejde bestod i at føre tilsyn med bygningerne. På skolerne stod pedellerne og deres medhjælpere for det daglige tilsyn og den almindelige drift. Han blev involveret, hvis pedellerne havde spørgsmål, eller der opstod særlige problemstillinger. De forsøgte at komme rundt til bygningerne hver 7.-14. dag, når det passede ind i arbejdet. Han har også ført tilsyn med X... Skole.

Om eftermiddagen den 2. juli 2012 blev han kontaktet telefonisk med besked om, at der var opstået brand på skolen. Da han nåede frem, var slukningsarbejdet i gang. Han konstaterede, at der var ild i en facade. Ilden havde bredt sig rundt i yderdelen, som bestod af træbeklædning. Bygningen havde oprindeligt været i ét plan, men der var ved en tilbygning blevet tilføjet en etage. Brandfolkene var ikke opmærksomme på, at ilden kunne løbe i mellemrummet mellem den gamle og nye bygning. Han gjorde dem opmærksomme på, at de måtte lave et hul i facaden i den anden ende af bygningen, så de kunne slukke ilden fra begge sider.

Branden fandt sted tæt på sommerferien. De lukkede den ramte del af skolen. Det drejede sig om 12-15 lokaler. Der var primært tale om røgskader og tilsodning. De største skader var sket på et metaldæk i den nye del af bygningen, som havde taget skade på grund af de høje temperaturer. Det måtte forstærkes eller skiftes ud. Det var i den ende, hvor ilden opstod.

Han havde været ansvarlig for opsætning af tyverialarmer og videoovervågning på skolen. Han forstod, at man mente at have billeder af, hvad der var sket. Han har ikke selv set videoen. Udstyret blev sat op med henblik på bekæmpelse af hærværk. Kommunen havde tidligere oplevet brandskader, men ikke på X... Skole. Der havde typisk været tale om antænding af containere i affaldsgårde om aftenen.

Han stod for reetablering af bygningen. Det skete i samarbejde med Gjensidige Forsikring, som bl.a. betalte for opsætning af midlertidige bygninger på en boldbane. Skolegangen var mere eller mindre normal efter sommerferien. Det tog omkring et halvt år, før skolen var tilbage i normal drift.

De tilstræbte at være med til de årlige brandsyn. Brandinspektøren var ansat i kommunens forvaltning. Det skete, at han hentede dem uden varsel, så de ikke vidste, når der skulle være brandsyn. Han mener, at brandinspektøren havde kontor på rådhuset i 2012, men omkring det tidspunkt skete der en sammenlægning med Københavns Kommune. Der var brandsyn hvert 1-2 år. Man tilstræbte, at der var tilsyn hvert år. Han kan ikke huske konkret at have deltaget på X... Skole, men det har han sandsynligvis.

Containeren stod ved en naturlig udgang fra bygningen. Man ville gerne have, at børnene tog deres skrald med ud efter spisning. Containeren kunne også bruges til tømning af klassernes papirkurve. Den har formentlig indeholdt almindeligt forbrugsskrald i form af papir, skrald efter madpakker mv. Han vil tro, at det var containerens faste plads, og at den stod der af praktiske grunde. Den må have stået op ad væggen ved udgangsdøren. Han har ikke haft bemærkninger til placeringen. Han ved ikke, om pedellerne kørte den væk om aftenen, men det vil han tro. Skraldefolkene kørte ikke rundt til de forskellige containere på skolens område. Der stod formentlig også en container i gården og ved den fjerne ende af skolens område.

Containeren var lavet af glasfiber med fire hjul. Den type kan formentlig indeholde et par hundrede liter. Der var låg på containeren. Låget var ikke tungt.

Før branden havde kommunen ikke retningslinjer for placering af containere. Det kom der efterfølgende. Den vigtigste anvisning var, at containere ikke måtte stå op ad bygningerne. Det skyldtes, at det var nærliggende at antage, at branden i bygningen ikke var opstået, hvis containeren ikke havde stået op ad den. Retningslinjerne blev lavet sammen med brandinspektøren. Anvisningerne fandt anvendelse for alle kommunens bygninger. De gennemførte tilsyn på alle institutioner. Der blev monteret låsesystemer, så containerne ikke kunne trilles over til bygningerne. Der kunne monteres hængelås på containerne.

Den ramte bygning var klassificeret, som den skulle være. Beklædningen bestod af metalplader, der var sat uden på en trykimprægneret træbeklædning. Metalbeklædningen var skruet fast i træ på den modsatte side. Det var tykkere end en forskalling. Han husker ikke, om der bagved var en stolpekonstruktion. Derefter var isoleringsopbygningen 5-10 cm længere inde. Han ved ikke, om det var materiale, som brændte relativt nemt, men der var tale om en konstruktion af træ. Metalpladerne har tydeligvis ikke forhindret brand, formentlig fordi temperaturerne er blevet for høje.

Mellemrummet mellem etagerne var på ca. 20 cm. Det var et åbent rum. Rummet gik fra den ene ende af bygningen til den anden, formentlig 25-30 meter. Der var brandskel ved hjørnet, hvor bygningen knækkede. Efter hans opfattelse spredte branden sig i mellemrummet mellem etagerne.

Han har ikke før set brandteknisk vejledning nr. 29 om affaldscontainere fra marts 1996. Han kan ikke udelukke, at han har set tilsvarende vejledninger. Skolelederen var ansvarlig for de daglige forhold på skolen. De kom ind som et hjælpende led, der skulle holde øje med flugtveje og redningsåbninger.

... har forklaret bl.a., at han er uddannet bygningskonstruktør i 2003. Han har senere læst en master i brand ved DTU. Han har beskæftiget sig med byggeteknisk sagsbehandling i form af udstedelse af tilladelser, brandsyn mv. Han blev beredskabschef i X Kommune i 2011 eller 2012. Han havde tidligere været beredskabsinspektør i kommunen. Han stoppede i 2013.

Han havde ikke vagt på dagen for branden og deltog derfor ikke i slukningsarbejdet. Han var på skolen om aftenen for at tale med den indsatsansvarlige. Han konstaterede, at en udbrændt container havde stået op ad en væg. Han havde formentlig 4-5 gange foretaget brandsyn på skolen forud for branden. De nåede alle brandsyn i 2011 og 2012. Han husker ikke, om han talte med kollegerne om, hvad der havde været i containeren.

Han så arnestedet, da han var på stedet. Plastik bliver flydende, når den smelter. Det minder om det, der kaldes en væskebrand. Han kiggede på de indvendige skader. Branden havde haft fat i konstruktionen. Skaderne bestod af brandskader, vandskader og sodskader.

Han var bekendt med brandteknisk vejledning nr. 29 om affaldscontainere fra marts 1996 forud for branden, men han var ikke bekendt med den konkrete containers placering. Det er ikke den slags, de kigger efter i forbindelse med brandsyn. Der er tale om en vedledning. Ved et brandsyn kigger de efter de lovgivningsmæssige forpligtelser som flugtveje, branddøre og om brandslukningsudstyr er eftersat, som det skal. Han havde ikke sagt noget, hvis han i forbindelse med et brandsyn havde set en container stå det pågældende sted. Containerne var på hjul. De flyttes hen, hvor der er brug for dem. Containerne ville som regel blive flyttet til skure eller aflåste områder, hvor renovationsfolkene tømte dem. Renovationsfolkene gik ikke rundt på skolen og ledte efter containerne. Hvis der havde stået 5-10 containere det pågældende sted, havde de nok taget en snak om, at det ikke var hensigtsmæssigt, men brandsyn består hovedsageligt i at gå rundt inde i bygningerne. Efter hans opfattelse havde skolen styr på de brandtekniske forhold. Han husker, at han havde haft en bemærkning vedrørende flugtvejene fra et EDB-rum på skolen.

Vejledningen er netop en vejledning og ikke en bygningsmæssig forskrift som f.eks. byggeloven, men de henviser ofte til vejledningen i forbindelse med byggetilladelser, f.eks. hvis en butik oplyser, at den skal have en container stående til skrald.

Det er sædvanligt, at der står containere op ad bygninger. Det gør der mange steder rundt omkring. De fleste flytter dem nytårsaften.

Han konstaterede efter branden ikke ulovligheder ved bygningen, f.eks. i form af at den ikke opfyldte klassifikationskravene. Der var en vindskærm af metal udenpå bygningen, hvilket der var givet tilladelse til i forbindelse med ombygningen. Det ses ikke tit på skoler, men det beror på ombygningen i sin tid. Som brandinspektør så han helst, at der altid blev anvendt mursten, men det er et spørgsmål om økonomi.

Efter branden blev der udarbejdet en vejledning, som blev sendt rundt til alle kommunens institutioner. Der blev også foretaget ekstra tilsyn af containerne. Materielgårdene fik besked på at låse containerne fast, selv om det var meget bøvllet. Hvis de ikke var låst fast, kunne containerne flyttes rundt på områderne. Der var tale om forebyggende arbejde.

Der har formentlig været tale om en mini-container af plastik med låg. Han kan ikke sige med sikkerhed, at den var af den type, der fremgår af vejledningen. Vejledningen indeholder fornuftige forholdsregler i forhold til brand, herunder under punkt 4 om affaldscontainere opstillet i det fri. Det er fornuftigt at følge vejledningen, navnlig når man når op i større mængder.

Han ved ikke, om der i dag ville blive stillet andre krav i forbindelse med byggetilladelsen til tilbygningen. Der var mellemrum mellem etageadskillelsen. Han husker, at det undrede ham, at trækonstruktionerne havde taget så meget skade. Taget på den oprindelige bygning udgjorde bunden af mellemrummet. Når tjære varmes op, bliver den til en brandbar væske. Han var ikke bekendt med bygningens brandskel. Det er normalt at dele en skolebygning op, så der er sektionsadskillelser, hvor det forekommer naturligt.

De har mange gange oplevet, at der er blevet sat ild på containere rundt omkring på Vestegnen. Han har som beredskabschef slukket mange containerbrande. Det er ikke et problem, der er isoleret til X Kommune. Når denne brand førte til de nye retningslinjer, var det fordi, at den kostede mange penge. Retningslinjerne svarede nogenlunde til vejledningen om affaldscontainere. Kommunen anbefalede dog også, at flere små containere, som stod tæt på hinanden, skulle kædes sammen. Deres fokus var på de små containere.

Supplerende retsgrundlag

Erstatningsansvarslovens § 24 og § 24 a er sålydende:

”§ 24. Erstatningsansvar kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarsbeskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Ved krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, gælder det samme om afdødes medvirken.

§ 24 a. Barn under 15 år er erstatningspligtigt for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder. Dog kan erstatningen nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørendes og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.”

Erstatningsansvarsloven, herunder bestemmelsen i § 24, blev indført ved lov nr. 228 af 23. maj 1984. Af bemærkningerne til § 24 i lovforslaget fremgår bl.a. (Folketingstidende 1983-84 (2. samling), Tillæg A, lovforslag nr. L 7 af 6. februar 1984, sp. 119):

”Bestemmelsen indeholder en almindelig lempelsesregel med hensyn til erstatningsansvar. Reglen gælder for alle former for erstatningsansvar både for personskade, tab af forsørger, tingsskade og almindelig formueskade både ved ansvar efter culpareglen og efter strengere ansvarsregler, og uanset om ansvaret hviler på kontraktsforhold mellem skadevolder og skadelidte. Bestemmelsen gælder også, selv om ansvaret følger af særlige regler i den øvrige lovgivning.

Ved personskade gælder den såvel for erstatning ved økonomisk skade som for godtgørelse ved ikke-økonomisk skade. Når bestemmelsen kan kaldes en ”almindelig” lempelsesregel, er det fordi den har dette universelle anvendelsesområde. Samtidig er der grund til at understrege, at bestemmelsen er ”speciel” i den forstand, at den kun forudsættes anvendt rent undtagelsesvis som en art ”sikkerhedsventil” for tilfælde, hvor de erstatningsretlige regler ville føre til urimelige resultater.

Stk. 1 indeholder to led. Første led er en regel om, at ansvaret kan lempes, hvis betaling af fuld erstatning vil virke urimeligt tyngende for skadevolder. Denne regel er tænkt anvendt i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel. Efter dette led er det altså først og fremmest skadevolders økonomiske forhold, som bliver afgørende ved vurderingen af, om lempelse bør ske. De øvrige momenter, der er nævnt i bestemmelsen: skadens størrelse, ansvarsbeskaffenhed, skadelidtes interesse og foreliggende forsikringer, har dog betydning ved vurderingen af, om den byrde, der lægges på skadevolder, er urimeligt tyngende. På grund af reglens karakter af en socialhumanitær ”sikkerhedsventil” bør lempelse ikke være udelukket, selv om skadevolder har udvist grov uagtsomhed eller endog i særlige tilfælde handlet forsætligt. Findes der anledning til at anvende reglen,

vil det normalt være naturligt at anvende den på den måde, at erstatningen ikke helt bortfalder, men nedsættes til et beløb, som ikke virker urimeligt tyngende...”

Lovforslaget bygger bl.a. på betænkning nr. 679/1973 om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger afgivet af Justitsministeriets Erstatningslovudvalg. Af betænkningens s. 46 fremgår bl.a.:

”Dette stykke [som i det væsentlige svarer til erstatningsansvarslovens § 24, stk. 1] indeholder to regler om lempelse af skadevolders erstatningsansvar. Hovedreglen er bestemmelsen i 1. pkt., hvorefter erstatningsansvaret kan lempes, såfremt det ville virke urimeligt tyngende for skadevolder. Denne regel er tænkt anvendt i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolder en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel. Den nærmere vurdering heraf må overlades til domstolene, men udvalget forudsætter, at bestemmelsen kun vil blive anvendt forholdsvis sjældent, og at der i hovedparten af erstatningssager ikke vil kunne rejses spørgsmål om lempelse.

Af bestemmelsens formulering fremgår, at det først og fremmest er skadevolderens økonomiske forhold, der bliver afgørende for vurderingen. Andre forhold kan ikke i sig selv begrunde lempelse efter denne regel. Således kan det ikke være nogen selvstændig begrundelse for lempelse, at skadelidtes tab er dækket af forsikring, eller at han på grund af sine gode økonomiske forhold har mindre behov for erstatningen. Noget andet er, at skadelidtes behov for erstatningen kan indgå i vurderingen af, om den byrde, der lægges på skadevolderen, er urimelig.

At skadevolder kun har udvist ringe uagtsomhed, kan heller ikke selvstændigt begrunde lempelse. Derimod kan skyldgraden indgå i vurderingen af, om skadevolders byrde er urimelig, idet man snarere vil være tilbøjelig til at finde byrden urimelig, hvor skadevolders uagtsomhed er ringe. På grund af reglens karakter af en social-humanitær ”sikkerhedsventil” bør lempelse dog ikke være udelukket, selv om skadevolder har udvist grov uagtsomhed eller endog i særlige tilfælde handlet forsætligt.”

Bestemmelsen i § 24 a blev indsat i erstatningsansvarsloven ved lov nr. 389 af 14. juni 1995 og svarer til § 63 i den tidligere myndighedslov. Det er i lovforslaget anført, at bestemmelsen i myndighedsloven blev overført til erstatningsansvarsloven i sin gældende affattelse, og at der ikke var tiltænkt nogen ændring i retstilstanden, jf. Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, lovforslag nr. L 192 af 8. marts 1995, s. 2517.

Som anført i landsrettens præmisser fik den tidligere gældende bestemmelse i myndighedslovens § 63 i det væsentlige sin affattelse ved lov nr. 277 af 30. juni 1922. Forarbejderne er gengivet i landsrettens præmisser.

Om myndighedslovens § 63 fremgår endvidere af betænkning nr. 352/1964 om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger mv., s. 52, bl.a.:

”C. Lempelse af barnets ansvar.

Mens som anført under litra A Familieretskommissionen af 1919 foreslog en lovbestemmelse, der allerede i sin hovedregel fastsatte et lempeligere ansvar for barnet end for den voksne, bestemmer myndighedslovens § 63, at ansvarslempelse alene finder sted som en undtagelse fra den almindelige regel om sædvanligt erstatningsansvar, idet erstatningspligten for børn under 15 år kan nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne iøvrigt.

Mens kommissionens lovudkast benyttede udtrykket ”Barnets sindstilstand”, erstattede lovgiveren det med det mere præcise udtryk ”manglende udvikling hos barnet”. Lempelse efter denne betingelse må formentlig for det første kunne ske under hensyntagen til selve alderen. Et 7-årigt barn må generelt set bedømmes mildere end et 14-årigt. Men man må uden tvivl også kunne tage individuelle hensyn og lægge væge på, om det pågældende barn er mindre udviklet end normalt for sin alder. Ved ”handlingens beskaffenhed” har man, jfr. herved kommissionsudtalelsen, navnlig tænkt på handlingens størrelse eller mindre farlighed. Har barnet – efter sin alder – kun udvist ringe uagtsomhed, kan der være grund til at lempe – også ved større skader, i modsætning i almindelighed til tilfælde, hvor barnet har handlet groft uagtsomt eller ligefrem forsætligt.

Som eksempler på lempelse under hensyn til ”omstændighederne i øvrigt” nævner § 63 selv ”forholdet mellem den skadegørendes (barnets) og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til at få skaden godtgjort hos andre”. Der vil herunder kunne lægges vægt på, om barnet – henholdsvis skadelidende – er formuende, om ansvar også kan gøres gældende mod forældrene, fordi de har tilsidesat deres tilsynspligt (se herom nedenfor), eller om eventuelt barnets principal (f. eks. ved budtjeneste) kan pålægges ansvar efter D.L. 3-12-2. Er skadelidtes tab dækket af en forsikring, vil der også kunne tages hensyn hertil, jfr. også FAL § 25. Kravet til ringe uagtsomhed som forudsætning for ansvarslempelse er strengere efter FAL § 25 end efter § 63 ...

Børns erstatningsansvar vil i mange tilfælde være dækket af en af forældrene tegnet familieansvarsforsikring. I tiden lige efter myndighedslovens gennemførelse gav det anledning til tvivl, om der også kunne tages hensyn hertil, men domspraksis lagde sig hurtigt fast på den linie, at der skulle tages hensyn, således at lempelse ikke vil finde sted, når barnet er dækket af en ansvarsforsikring. Se hertil højesteretsdommene i UfR 1941 s. 707 og 1947 s. 998.

Er barnet derimod ikke dækket af en forsikring, og ejer det heller ikke midler af betydning, har det utvivlsomt været bestemmelsens hensigt, at ansvaret som regel bør lempes, når tilfældet ikke er meget graverende, eller det drejer sig om småskader. Dette har da også stort set været domstolens indstilling. Men undtagelser gives...”

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstilling

Den 2. juli 2012 opstod der brand på X... Skole, hvor der skete betydelige skader på skolens bygning.

Denne sag angår i første række, om A og B forsætligt eller groft uagtsomt har forvoldt skaderne på skolebygningen, således at Gjensidige Forsikring, som har betalt erstatning for skaderne, har et regreskrav mod dem efter erstatningsansvarslovens § 22, stk. 1, jf. § 19, stk. 2, nr. 1. I givet fald er spørgsmålet, om erstatningen skal nedsættes eller bortfalde som følge af egen skyld hos skolen, og om kravet mod A, som ikke havde en ansvarsforsikring, skal nedsættes eller bortfalde efter erstatningsansvarslovens § 24 a.

Hændelsesforløbet

Overvågningsvideoerne fra skolen viser, at A og B den 2. juli 2012 var på X... Skole, hvor de gik rundt på taget, hvorefter de gik ned i skolegården. Her cyklede B rundt og holdt stille på sin cykel ca. kl. 18.00, da A gik i retning mod en container, der stod op ad bygningen.

Højesteret lægger til grund, at A tændte ild i noget papir i containeren og lod ilden få fat, inden han lukkede låget, og at der umiddelbart herefter – som det ses på overvågningsvideoerne ca. kl. 18.03 – var en kraftig røgudvikling fra containeren.

Højesteret har ved denne bevisvurdering lagt vægt på Bs detaljerede forklaring til politiet den 4. juli 2012, som han har gennemlæst og underskrevet sammen med en repræsentant for de sociale myndigheder, og at hans forklaring om sin egen færden på tidspunktet for branden stemmer overens med overvågningsvideoerne. Højesteret har endvidere lagt vægt på, at A ifølge en ikke underskrevet politirapport af 4. juli 2012 efter at være blevet foreholdt Bs forklaring bekræftede, at han havde sat ild på papir i containeren og sat pinde i klemme, så låget blev holdt åbent, og at han kunne se røg fra containeren. Højesteret finder det således ubetænkeligt at tilsidesætte As forklaring i byret og landsret om, at han blot smed et cigaretskod i containeren og ikke så hverken ild eller røg.

Efter den foretagne gerningsstedsundersøgelse lægger Højesteret til grund, at den ild, som A tændte i containeren, bredte sig til bygningen og forårsagede brandskaderne på denne.

Ansvar for A

Højesteret tiltræder, at A ved at tænde ild i containeren under de beskrevne omstændigheder har udvist en adfærd, der også for en 14-årig dreng indebar en så indlysende fare for, at ilden ville brede sig til bygningen med betydelig skade til følge, at skaden på bygningen må anses for forvoldt ved grov uagtsomhed.

A er derfor erstatningsansvarlig for skaderne på bygningen, jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, nr. 1.

Højesteret finder, at der ikke er påvist forhold ved bygningens konstruktion eller placeringen af containeren, der kan begrunde nedsættelse af erstatningsansvaret som følge af egen skyld.

Ansvar for B

Højesteret finder, at det ikke kan lægges til grund, at ildspåsættelsen på forhånd var aftalt eller planlagt mellem de to drenge, eller at B i øvrigt forud vidste eller formodede, at A ville tænde ild. B deltog ikke aktivt i ildspåsættelsen, og Højesteret finder, at han ikke alene ved sin tilstedeværelse i skolegården har fået en sådan tilknytning til ildspåsættelsen, at han ved at forholde sig passiv kan anses for at have medvirket til denne.

Spørgsmålet er herefter, om B er erstatningsansvarlig, fordi han ikke forsøgte at forhindre ildspåsættelsen og heller ikke forsøgte at forhindre, at ilden bredte sig fra containeren til skolebygningen, f.eks. ved at tilkalde brandvæsenet.

Højesteret finder, at en person som udgangspunkt ikke bliver erstatningsansvarlig ved at undlade at foretage en handling, som kunne have forhindret eller begrænset en skade, som er forvoldt af en anden.

Efter Højesterets opfattelse er der ikke i den foreliggende sag sådanne omstændigheder, at det nævnte udgangspunkt undtagelsesvis skal fraviges.

Højesteret finder heller ikke, at overtrædelse af den strafsanktionerede pligt, som efter beredskabslovens § 39 påhviler enhver, der opdager en brand, til bl.a. at søge at afværge faren, i sig selv kan begrunde erstatningsansvar.

B kan på denne baggrund ikke anses for erstatningsansvarlig for de skader, der er forvoldt af A. Højesteret tiltræder derfor, at B er frifundet.

Lempelse efter erstatningsansvarslovens § 24 a

Efter erstatningsansvarslovens § 24 a, 2. pkt., kan erstatningen for skader forvoldt af børn under 15 år efter omstændighederne nedsættes eller bortfalde. Der skal efter bestemmelsen bl.a. lægges vægt på handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, herunder udsigten til at få skaden godtgjort hos andre. Bestemmelsen må ses i sammenhæng med den almindelige regel om lempelse af erstatningsansvar i erstatningsansvarslovens § 24.

Gjensidige Forsikring har under sagen erklæret sig enig i, at kravet mod A – hvis det alene er ham, der er erstatningsansvarlig – kan lempes til 1 mio. kr. som bestemt af landsretten, og at forrentning kan udskydes til den 15. maj 2022, hvor han er fyldt 24 år.

For Højesteret er spørgsmålet derfor alene, om der er grundlag for at lempe As erstatningsansvar til et mindre beløb end 1 mio. kr.

Fem dommere – Thomas Rørdam, Michael Reklings, Lars Hjortnæs, Kurt Rasmussen og Anne Louise Bormann – udtaler herefter:

Efter erstatningsansvarslovens § 24 a, 2. pkt., og forarbejderne hertil, skal der ved vurderingen af spørgsmålet om lempelse af børns erstatningsansvar navnlig lægges vægt på barnets alder og udvikling, handlingens farlighed, og om barnet har handlet groft uagtsomt eller ligefrem forsætligt, samt forholdet mellem barnets og skadelidtes evne til at bære tabet, herunder skadelidtes eventuelle forsikringsdækning.

Ved vurderingen af spørgsmålet om lempelse af As erstatningsansvar må det efter vores opfattelse på den ene side indgå, at skaden er forvoldt ved ildspåsættelse med indlysende fare for, at ilden ville brede sig til skolens bygning. På den anden side må det indgå, at skaden er

dækket af en forsikring, og at lempelse bør ske til et beløb, som ikke virker urimeligt tyngende.

A er i dag 21 år gammel. Han er efter det oplyste uden erhvervsrelevant uddannelse og uden formue. Han har i landsretten i december 2017 forklaret, at han skulle påbegynde aftjening af værnepligt, og at han derefter ville genoptage sin skolegang.

Vi finder, at A ikke har forvoldt den skade på skolebygningen, som er en følge af ildspåsættelsen i containeren, forsætligt, men groft uagtsomt. Den skyld, han har udvist, indebærer efter vores opfattelse, at han skal stå tilbage med et meget føleligt erstatningsansvar. På den anden side skal lempelsen give grundlag for, at han realistisk kan indpasse gælden i en rimelig livsførelse og herunder afvikle den inden for en overskuelig årrække med den indtægt, han må forventes at få efter endt uddannelse.

Efter en samlet vurdering finder vi herefter, at erstatningen (regreskravet) passende kan nedsættes til 250.000 kr. med forrentning fra den 15. maj 2022. Vi har ved den samlede vurdering i den foreliggende sag, hvor skadevolder som nævnt ikke har forvoldt de betydelige skader på skolen forsætligt, og hvor disse skader er dækket af en forsikring, tillagt det relative forhold mellem skadens størrelse og erstatningsbeløbet mindre vægt.

Fire dommere – Jon Stokholm, Jens Peter Christensen, Hanne Schmidt og Jens Kruse Mikkelsen – udtaler:

Der er for Højesteret enighed mellem parterne om, at Gjensidige Forsikring som skadeforsikringsselskab har dækket skader på skolens bygning og inventar for ca. 7,4 mio. kr.

Efter erstatningsansvarslovens § 24 a, 2. pkt., og forarbejderne hertil, skal der som anført af flertallet ved vurderingen af spørgsmålet om lempelse af børns erstatningsansvar navnlig lægges vægt på barnets alder og udvikling, handlingens farlighed, og om barnet har handlet groft uagtsomt eller ligefrem forsætligt, samt forholdet mellem barnets og skadelidtes evne til at bære tabet, herunder skadelidtes eventuelle forsikringsdækning.

Vi finder, at der ved vurderingen af spørgsmålet om lempelse af regreskravet mod A som ansvarlig skadevolder – og herunder vurderingen af, til hvilket beløb lempelsen skal ske – i overensstemmelse med lovens ordlyd og forarbejder må foretages en mere samlet vurdering af de anførte hensyn, frem for en vurdering som hos flertallet, hvor der navnlig lægges vægt på, hvilket beløb A må antages at kunne betale inden for en overskuelig årrække, mens skadens størrelse tillægges mindre vægt. Det bemærkes i øvrigt, at der ikke for Højesteret er fremlagt oplysninger om, hvorvidt A aktuelt er under uddannelse eller i beskæftigelse, eller om hans indkomst- og formueforhold.

Efter en sådan samlet vurdering – hvori, ud over skolens forsikringsdækning, indgår As alder (14 år), da han foretog ildspåsættelsen, handlingens farlighed og graden af den udviste skyld – finder vi, at erstatningen (regreskravet) som bestemt af byretten passende kan nedsættes til 500.000 kr. med rente, fra han er fyldt 24 år.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet.

Konklusion

Højesteret stadfæster landsrettens dom med den ændring, at det beløb, som A skal betale til Gjensidige Forsikring, nedsættes til 250.000 kr.

Sagsomkostninger

Landsrettens omkostningsafgørelse i sagen mod A ophæves.

Under hensyn til, at Gjensidige Forsikring ikke har fået fuldt medhold i forhold til A, er sagsomkostninger fastsat til delvis dækning af advokatudgift for byret, landsret og Højesteret med 120.000 kr. og af retsafgift for byret med 6.300 kr. og til fuld dækning af udgift til vidner for Højesteret med 3.819,28 kr., i alt 130.119,28 kr.

Landsrettens omkostningsafgørelse i sagen mod B stadfæstes. Sagsomkostninger for Højesteret til B er fastsat til dækning af advokatudgift.

Thi kendes for ret:

A skal til Gjensidige Forsikring, dansk filial af Gjensidige Forsikring ASA, Norge, betale 250.000 kr. med rente fra den 15. maj 2022.

I sagsomkostninger for byret, landsret og Højesteret skal statskassen på vegne af A til Gjensidige Forsikring, dansk filial af Gjensidige Forsikring ASA, Norge, betale 130.119,28 kr.

I øvrigt stadfæstes landsrettens dom.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Gjensidige Forsikring, dansk filial af Gjensidige Forsikring ASA, Norge, til B betale 150.000 kr.

De idømte beløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

Sagsomkostningsbeløbene forrentes efter rentelovens § 8 a.